

Немања Андријашевић

Универзитет „Лудвиг Максимилијан“
Институт за православно богословље
Минхен, Савезна Република Немачка
nemanja.andrijasevic@gmail.com

УДК: 93/94:929 Слијепчевић Ђ.
050СРПСКА СЛОГА(680)"1969/1977"
014.3СРПСКА СЛОГА(680)"1969/1977"

ПРИМЉЕНО: 19. 11. 2017.
ОДОБРЕНО: 1. 12. 2017.

Објављивање чланака проф. др Ђока Слијепчевића у Јужноафричкој Републици

Сажетак: Проф. др Ђоко Слијепчевић (1908–1993) био је плодан историчар. Током живота и рада у емиграцији, објавио је велики број чланака у разним заграничним листовима и часописима. У раду су приказани резултати истраживања радова проф. Слијепчевића објављених у часопису *Српска слоја* из Јоханезбурга. Аутор осветљава разлоге слања чланака проф. Слијепчевића у Јужноафричку Републику и пружа попис и кратак садржај тих радова. ► *Кључне речи:* *Наша борба*, *Српска слоја*, псеудоним „Раде Облаковић“, Стеван Нићифоровић, емиграција.

Уводна разматрања

Један сегмент стваралаштва проф. др Ђока Слијепчевића (1908–1993) потпуно је непознат и научно неистражен. У питању су његови чланци који су објављивани у дужем временском периоду у Јужноафричкој Републици. У раду ћемо приказати резултате истраживања спроведених у Јоханезбургу: у Архиву Српске Православне Цркве Црквене општине у Јоханезбургу (у даљем тексту: АСПЦЈ), затим у Библиотеци СПЦ, као и у приватном архиву породице Бабић — почившег мајора Душана Бабића¹ и његовог сина Константина

¹ Ваздухопловно-генералштабни мајор војни пилот и војни извиђач Душан К. Бабић (1906–1976) рођен је у Славонији. Завршио је Војну академију, а потом је прешао у ваздухопловство. Оженио се Даницом, са којом је добио синове Константина и Предрага. Један је од главних учесника пуча 27. марта 1941. године. У Африци је формирао Краљевску југословенску Војну мисију. Краљ Петар II Карађорђевић одликовао га је „за показану верност и оданост у борби за слободу свога народа“ Ратним Крстом-споменице 1941–1945. Након Другог светског рата радио је за Британско ваздухопловство. Био је један од оснивача „Удружења бораца Краљевске југословенске војске Дража Михаиловић“ (у даљем тексту: УБКЈВ ’Дража Михаиловић’) у Јоханезбургу, вишегодишњи председник Црквено-школског одбора у поменутом граду и велики добротвор СПЦ у Африци.

Бабића (у даљем тексту: АБ). Поједине чланке проф. Слијепчевића пронашли смо и анализирали у емигрантским часописима који се налазе у Библиотеци Манастира Хиландар на Светој Гори.

Истраживање смо обавили у склопу израде дисертације о животу и раду овог научника. Ове године је 110 година од рођења и 25 година од смрти проф. Слијепчевића, првог кандидата који је одбранио дисертацију на Православном богословском факултету Универзитета у Београду. Овај плодни историчар свој живот посветио је изучавању историјских тема и служењу Српској Православној Цркви, оставивши бројне радове. Истраживањем смо желели да осветлимо један део његовог стваралаштва о коме нема научних радова нити анализа.

Српска слоја

На годишњој скупштини Црквено-школске општине Српске Православне Цркве у Јоханезбургу (у даљем тексту: ЦШО), одржаној јуна 1968. године, предложено је и усвојено издавање локалног листа.² Предлагач Стеван Нићифоровић³ постављен је за главног уредника. На основу једног писма Стевана Нићифоровића (у даљем тексту: ПСН), у које смо имали увид, може се закључити да се око покретања и уређивања гласила саветовао са проф. др Ђоком Слијепчевићем, од кога је тражио и смернице за рад.⁴

Први број часописа *Српска слоја* — весника ЦШО — одштампан је 26. новембра 1969. године. Циљ листа је уредник назначио речима: „Биће искра верског, националног, борбеног и културног здближења свих Срба у емиграцији који желе српску слогу и ослобођење Српског народа од комунистичког робства“.⁵ У првих неколико година штампања, највећи број аутора је своје чланке објављивао под псеудонимом, а од броја 12 аутори су се најчешће потписивали властитим именом и презименом.

Због неслагања са појединим члановима ЦШО⁶ у вези са садржајем часописа, од четвртог броја *Српске слоје*, све свеске овог гласила одштампао је Нићифоровић о свом трошку, уз помоћ прилога читалаца. Издаване су три свеске годишње. Смрћу уредника 1977. године престаје излажење листа.

² Упоредити: АСПЦЈ; АБ; аноним: „Податци о публикацијама у Јужној Африци“, *Српска слоја* 13 (1974): 36–39. Аутор овог непотписаног чланка је, према нашем мишљењу, Стеван Нићифоровић.

³ Стеван Нићифоровић (1916–1977) био је пилот у чину ваздухопловног потпоручника. Рођен је у Рачи код Куршумлије. Завршио је Војну академију. Након Априлског рата пребацио се у Грчку, Родезију, а касније у Савезничку базу у Италији. Емигрирао је у Јужну Африку, где се оженио Недом и добио кћер Росанду.

⁴ Упоредити: Писмо Стевана Нићифоровића (ПСН) упућено проф. Слијепчевићу 5. јануара 1969. године.

⁵ *Српска слоја* 1 (1969): 1.

⁶ Упоредити АСПЦЈ, односно записнике седница ЦШО.

Преписка Нићифоровић–Слијепчевић

Из ПСН се може закључити да је преписка између Нићифоровића и Слијепчевића трајала током дужег временског периода.⁷ Нићифоровић му одговара на писмо и божићни поздрав послат 26. децембра 1968. године. Потом коментарише стање у Социјалистичкој федеративној Републици Југославији (СФРЈ), а затим га обавештава о појединим личностима и контактима у Француској. Он тамо нема пуно познаника и није му познато ко је Воја Ненадић, о коме се Слијепчевић распитује, јер поседује некакав „рукопис од историске вредности“.⁸ Потом се Нићифоровић интересује за „реактивирање римокатоличке цркве у Босни и Херцеговини“, упитавши за могућност набављања литературе наведене у једном Слијепчевићевом чланку.⁹ Такође, критикује творевину Југославију, за коју пише: „Она није стварност, но фикција силом, лажима и подвалама натурена Србима“.¹⁰

Из ПСН сазнајемо и да је Комунистичка партија била забрањена у Јужноафричкој Републици, те стога ова држава нема никакве односе са оним земљама у којима су комунисти на власти. Осим тога, надлежни свештеник СПЦ у Јоханезбургу не би требало да се угледа на Београд, већ „мора гледати интересе цркве — Светосавља и Српства. Његов се рад мора кретати само у овоме делокругу. Политика и односи спадају у делокруг ЦШО“,¹¹ додаје Нићифоровић. Он на крају писма наводи да је купио сва дотадашња дела др Лаза Костића.¹²

Између Слијепчевића и Нићифоровића постојао је лични однос поверења и сарадње. У прилог томе сведочи чињеница да је Слијепчевић слао чланке листу *Српска слоја*, који је био наклоњенији темама Равногорског покрета. Кроз све бројеве наведеног гласила, загранични рад збораша или издања *Искре* готово да се и не помињу. Насупрот томе, Слијепчевић је имао критички став према емигрантском делању припадника и присталица Југословенске војске у Отаџбини (ЈВуО). Стога је врло ретко слао своје радове листовима који су били блиски Равногорском покрету. Ипак, идеолошко опредељење и припадност ове двојице емиграната, које је било различито, није било разлог

⁷ Нисмо успели да утврдимо да ли су се Нићифоровић и Слијепчевић познавали пре њиховог емигрирања. Терка проф. Слијепчевића др Љеља Слијепчевић рекла нам је да никада од свог оца није чула за слање његових писама или чланака у Африку, а непознато јој је и постојање овог очевог пријатеља у Јоханезбургу. Росанда Нићифоровић, ћерка Стевана Нићифоровића, такође није чула за контакт свог оца са проф. Слијепчевићем.

⁸ Упоредити: ПСН, 1.

⁹ Ђоко Слијепчевић, „Исклизнућа Гласа концила“, *Искра* 426 (1. 12. 1968).

¹⁰ Упоредити: ПСН, 2.

¹¹ Упоредити: ПСН, 2.

¹² Др Лазо М. Костић (1897–1979) рођен је у Боки которској. Студирање правног факултета започео је у Загребу, а завршио у Београду. Дисертацију је одбранио у Франкфурту, тезом о парламентарним изборима и статистици. Успоставио је основе проучавања статистике код Срба. У емиграцији је објавио изузетно велики број радова, односно неколико десетина књига и више од 1500 чланака.

да не сарађују, и то активно и често. Сарадња је трајала годинама, а сасвим сигурно од 1968. године до последњег Слијепчевићевог чланка објављеног у *Српској слози* 1976. године.

Нићифоровић је своју захвалност Слијепчевићу за седмогодишње слање чланака исказао представљањем његових књига у часопису *Српска слоја*, наводећи адресу на коју би заинтересовани могли да се јаве и да их купе.

„Раде Облаковић“

У часопису *Српска слоја* проф. др Ђоко Слијепчевић је своје чланке објављивао под псеудонимом „Раде Облаковић“. Ову хипотезу смо извели на основу следећих информација и параметара.

1) Од Ивана Стојановића и Жељка Јелића из Београда добили смо фотокопију писма Гојка Протића, емигранта који је живео у Канади, упућеног 25. јануара 1996. године Винку Данилу, емигранту који је живео у Аустралији. У писму су наведени подаци у вези са штампањем листа *Наша борба* у Словенији 1945. године. Лист су уређивали Димитрије Љотић, вођа ЈНП „Збор“, и проф. др Ђоко Слијепчевић, а Гојко Протић био је помоћник Слијепчевићу. У писму су набројани бројни псеудоними, а за псеудоним „Раде Облаковић“ Протић износи сведочанство да је коришћен од стране проф. Слијепчевића.

2) Упоредивањем свих чланака потписаних овим псеудонимом у листу *Српска слоја* са бројним чланцима проф. Слијепчевића објављиваним шездесетих и седамдесетих година XX века у емигрантском часопису *Искра*, дошли смо до одређених закључака. Наиме, приметан је идентичан стил писања, констатован је велики број сличности у интерпункцији и правопису, а присутне су и истоветне теме којима се он бавио у том временском периоду, пишући за оба листа. У *Искри* је објављивао под својим именом и псеудонимима „Др Ранко Бановић“ и „Јанко Росић“.¹³

2а) Три тачке „...“ представљају Слијепчевићеву често коришћену интерпункцију. Наслови радова у *Српској слози* садрже често три тачке, премда ти интерпункцијски знаци нису неопходни.¹⁴ Истовремено, постоји велики број радова у *Искри* чији се наслови такође завршавају трима тачкама.¹⁵

¹³ Видети: Предраг Пузовић, „Др Ђоко Слијепчевић — историчар СПЦ“, у: Предраг Пузовић, *Прилози за историју Српске Православне Цркве*, 3 (Фоча: Православни богословски факултет „Свети Василије Острошки“, 2006), 270; Предраг Пузовић, „Сећање на Ђоку Слијепчевића“, *Богословље* 2 (2002): 278; Светомир Пауновић, *Сећања сведока једног времена* (Београд: приватно издање писца, 2004), 304; Драган Суботић, „Ђоко М. Слијепчевић: историчар Српске Православне Цркве (1908–1991)“, у: Драган Суботић, *Оријанска мисао Срба у XIX и XX веку*, 1 (Београд: Преображај, 1999), 446.

¹⁴ Упоредити наслове чланака у *Српској слози*: „О најважнијем...“, *Српска слоја* 2 (1970): 55–57; „О националној солидарности...“, *Српска слоја* 3 (1970): 20–22; „Морамо се борити...“, *Српска слоја* 5 (1971): 16–19; „О српској слози...“, *Српска слоја* 7 (1972): 20–22.

¹⁵ Упоредити наслове чланака у *Искри*: „Сумњив сведок...“, *Искра* 466 (15. 9. 1970); под псеудонимом „Др Ранко Бановић“: „Тресла се планина...“, *Искра* 467 (1. 10. 1970); под псеудонимом „Др Ран-

2б) У својим чланцима понекад је користио велика слова за наглашавање изузетно важног појма или информације, или подвлачење текста. Ови начини истицања појединих делова текста приметни су у оба наведена емигрантска гласила.

2в) Теме о којима је „Раде Облаковић“ писао у *Српској слози* сличне су или истоветне бројним Слијепчевићевим приказима и освртима у *Искри* у истом временском интервалу. Те теме су: Косово и Метохија,¹⁶ разједињеност емиграције, неопходност слоге, опширније описивање и критика стања у СФРЈ,¹⁷ страдање Срба у Хрватској.¹⁸

На основу свега наведеног, закључили смо да проф. др Ђоко Слијепчевић јесте аутор чији су чланци објављивани у *Српској слози* под псеудонимом „Раде Облаковић“.

Слијепчевићеве чланци у *Српској слози* потписани псеудонимом „Раде Облаковић“¹⁹

1. „Једини пут избављења“²⁰

Чланак третира разједињеност као узрок који сатире српску снагу и у земљи и у емиграцији. Решење аутор види у слози: „У стварању делотворне српске слоге лежи и данас једини пут ка српском националноме избављењу“.²¹

ко Бановић: „Тражење излаза...“, *Искра* 468 (15. 10. 1970); „Тмурни изгледи...“, *Искра* 470 (15. 11. 1970); под псеудонимом „Др Ранко Бановић“: „На прекретници...“, *Искра* 475 (1. 2. 1971); „Осврт на један интервју...“, *Искра* 502–503 (15. 3. 1972 — 1. 4. 1972); под псеудонимом „Јанко Росић“: „Ипак у Москву...“, *Искра* 507 (1. 6. 1972); под псеудонимом „Др Ранко Бановић“: „Обрачунавања без краја...“, *Искра* 517 (1. 11. 1972).

¹⁶ Упоредити Слијепчевићев чланак „Косово — стварност и идеја“ у: *Српска слоја* 12 (1974): 19–32, са чланцима у *Искри*: „Српски сутони на Косову“, *Искра* 486 (15. 7. 1971); „Збивања на Косову...“, *Искра* 499–500 (1. 2. 1972 — 15. 2. 1972); „Српско-арбанашки односи на Косову“, *Искра* 555–556 (1. 6. 1974 — 15. 6. 1974); под псеудонимом „Јанко Росић“: „Случај Бекира Балуку“, *Искра* 565 (1. 11. 1974); под псеудонимом „Др Ранко Бановић“: „На Косову буја подземље“, *Искра* 598 (15. 3. 1976). Током овог периода објављен је Слијепчевићев чланак у листу *Шејзат* (*Shêjzat*): „Über die serbisch-albanischen Beziehungen im 19. Jahrhundert“, *Shêjzat* 9–12 (le pleaidi, XVII, Rome, 1973): 339–355.

¹⁷ Видети чланке у *Српској слози*: „Шта да се ради?“, *Српска слоја* 4 (1971): 15–17; „Морамо се борити...“, *Српска слоја* 5 (1971): 16–19; „О српској слози...“, *Српска слоја* 7 (1972): 20–22. Упоредити их са чланцима у *Искри*: „О националном сепаратизму“, *Искра* 453 (1. 3. 1970); под псеудонимом „Др Ранко Бановић“: „Самоуправљање или још нешто друго“, *Искра* 486 (15. 7. 1971); под псеудонимом „Др Ранко Бановић“: „Разговори у Београду“, *Искра* 491 (1. 10. 1971); „Кардељ о национализму“, *Искра* 511 (1. 8. 1972).

¹⁸ Упоредити Слијепчевићев чланак „Морамо се борити...“, *Српска слоја* 5 (1971): 16–19, са чланцима у *Искри*: „Хрватска државност и Срби у Хрватској“, *Искра* 479–480 (1. 4. 1971 — 15. 4. 1971); „Сабласти духовног геноцида над Србима у Хрватској“, *Искра* 491 (1. 10. 1971).

¹⁹ Библиографија као помоћна научна дисциплина има своје устаљене принципе и законитости. У овом раду ми смо се определили за израду *реферативне библиографије*, с обзиром на чињеницу да њу карактерише кратак сажетак неког дела или публикације, односно у овом случају чланака. Радове наводимо хронолошки.

²⁰ Видети: *Српска слоја* 1 (1969): 28–30.

²¹ Видети: *Српска слоја* 1 (1969): 30.

2. „О најважнијем...“²²

Аутор наводи да су политички емигранти ипак странци у земљама у којима живе и раде, упркос материјалним или другим сигурностима. Потом разобличава мишљење да је антикомунизам био везивно ткиво емиграције. Он 1970. године примећује недовољно сагледан идеал *шија чиниши* када се сруши комунизам. Ова неодлучност паралише многе који не дају све од себе, с обзиром на чињеницу да им слика долазећих дана није јасна.²³

3. „О националној солидарности...“²⁴

Тема је национална солидарност, коју би требало да прати национална савест. То је активна сарадња „на унапређењу и очувању заједничких националних интереса“.²⁵ Корени проблема су у примању духа материјализма и често присутној себичности.

4. „Шта да се ради?“²⁶

У раду је констатован хаос у СФРЈ, јер се „Југославија као држава налази у отказу“.²⁷ Проблем је изостанак пријатељске стране земље. Третира се *српско ишишање* у републикама СФРЈ: „Императив наше српске судбине је данас свеопште национално буђење и национално повезивање, да би се могла до у саму срж сагледати сва озбиљност нашега положаја данас. Јер, свима нам се поставља судбинско питање: хоћемо ли да и даље будемо Срби као што су били наши претци или нећемо? Хоћемо ли да иситњени овако у групе и групице нестанемо као народ, који је имао славну прошлост и велика остварења? Хоћемо ли да постанемо слуге и измећари лукавих, мудријих и борбенијих од нас? Хоћемо ли, нарочито ми у слободном свету, још више да се учауримо у своја имања и богаства и беспомоћно гледамо како нам нестају и народ и држава?“²⁸ На крају, аутор поставља питање: „Где су толике десетине Срба-професора виших школа по свету, који од себе ни данас не дају гласа? Да ли још у њима живи ишта српско?“²⁹

5. „Морамо се борити...“³⁰

У овом раду налази се подсећање на борбу која је надахњивала српски народ још од Косовске битке 1389. године. Постојећи проблем је и поновна појава усташтва. Срби су у Хрватској обесправљени. На све муке Срба у СФРЈ,

²² Видети: *Српска слоја* 2 (1970): 55–57.

²³ Упоредити наведени чланак са касније објављеним у *Искри* под псеудонимом „Др Ранко Бановић“: „А шта после Тита!“, *Искра* 531 (1. 6. 1973).

²⁴ Упоредити: *Српска слоја* 3 (1970): 20–22.

²⁵ Упоредити: *Српска слоја* 3 (1970): 20.

²⁶ Упоредити: *Српска слоја* 4 (1971): 15–17.

²⁷ Упоредити: *Српска слоја* 4 (1971): 15.

²⁸ Упоредити: *Српска слоја* 4 (1971): 16.

²⁹ Упоредити: *Српска слоја* 4 (1971): 17.

³⁰ Упоредити: *Српска слоја* 5 (1971): 16–19.

Савез комуниста Србије „убожјачки ћути и послушно извршава Титову вољу“.³¹ Писац чланка сматра да би од појединаца требало да се образују мање групе, од мањих група веће, те да се приступи делању, уместо препиркама о првенству и вођству. Отрежњење, повезивање и борба су главни пут.

6. „О српској слози...“³²

Изнесен је став да различита политичка схватања о унутрашњем уређењу земље не би требало да буду сметња за сарадњу. Слога је могућа ако су партије националне и следеју истом циљу. Ако нису националне, нема простора за сарадњу, јер су тзв. *српски комунистички* само инструменти и извршиоци антисрпске политике Савеза комуниста Југославије (СКЈ). Резултат уређења Југославије према комунистичком моделу је изражен у „билансу“ рада југословенских и српских комуниста: „територијално разбијање српске земље; упорно и доследно етничко разједињење српског народа; огромно и врло систематски спровођено духовно одрођавање млађих генерација српског народа; планско изкривљавање наше националне историје и лажно приказивање наше прошлости. На српском простору југословенски комунисти, на челу са српским комунистима, стварају један други народ, који је само биолошки српски, а који нема никакве историјско-духовне везе са српским народом и са стваралачким снагама његове прошлости“³³ [подвлачење Ђока Слијепчевића — *йрим. ауи.*].

7. „Наше илузије о Косову“³⁴

Аутор подсећа да се вековима живело култом косовско-метохијског јунаштва, са циљем да се простор Косова и Метохије поврати у састав српске државе. Срби су изгубили своју историјску свест. Међу „опороченим светињама“, које су напуштене и заборављене, јесте и „светиња Косова и наше обавезе према њему“.³⁵ Он записује 1973. године да ће политика прећуткивања изгона и исељавања Срба са Косова и Метохије — због терора Арнаута — имати за последицу добијање права Албанаца на самоопредељење или отцепљење, што им је подарено од српских комуниста, на челу са Титом.

8. „Два датума — две судбинске прекретнице“³⁶

У питању су два „рађања Југославије“, 1. децембра 1918. године, те 29. и 30. новембра 1943. године. Србија се ослобађала, а од 1914. године покушавала је да помогне ослобођење Хрвата и Словенаца. Уласком у заједничку државу, Србија се одрекла и себе и својих интереса. Слијепчевић наводи: „Друго

³¹ Упоредити: *Српска слоја* 5 (1971): 17.

³² Упоредити: *Српска слоја* 7 (1972): 20–22.

³³ Упоредити: *Српска слоја* 7 (1972): 21.

³⁴ Упоредити: *Српска слоја* 9–10 (1973): 7–9.

³⁵ Упоредити: *Српска слоја* 9–10 (1973): 8.

³⁶ Упоредити: *Српска слоја* 11 (1973): 7–10.

заседање АВНОЈа је од једне српске земље створило четири федеративне републике и две аутономне области, Хрватску и Словенију је не само оставило територијално јединственим, него их још и увећало. Од једног српскога народа створена су три: Срби, Македонци и Црногорци“.³⁷

Слијепчевићеви чланци у *Српској слози*
потписани властитим именом и презименом

9. „Косово — стварност и идеја“³⁸

Овај рад је извод из Слијепчевићевог необјављеног дела о српско-арбанашким односима.³⁹ У питању је његов најобимнији чланак објављен у *Српској слози*, поткрепљен бројним цитатима. Састоји се од уводног дела, описивања географског положаја, тумачења славе у поразу током Косовске битке, периодом Косова и Метохије под турском и комунистичком влашћу. У „Напомени уредника“ Нићифоровић је нагласио важност наведеног дела које се налази у штампи, посебно имајући у виду покушај отуђивања ове српске земље од Србије.⁴⁰

10. „Два сећања на ђенерала Милана Недића“⁴¹

Чланак је ретко навођен јер истраживачима није био доступан у изворном облику.⁴² Слијепчевић је пружио сведочанство о последњим месецима армијског генерала Милана Недића, председника Владе народног спаса (1941–1944), проведеним у емиграцији пре хапшења и екстрадиције властима Федеративне народне Републике Југославије (ФНРЈ).⁴³ После завршетка ратних дејстава 1945. године Недић, Његова Светост Патријарх српски господин Гаврило Дожић и Његово Преосвештенство владика жички Николај Велимировић пребачени су у Кицбил/Кицбихел (Kitzbühel). Наведене личности имале су

³⁷ Упоредити: *Српска слоја* 11 (1973): 9.

³⁸ Упоредити: *Српска слоја* 12 (1974): 19–32.

³⁹ Упоредити: Ђоко Слијепчевић, *Српско-арбанашки односи кроз векове: са њиховим освртима на новије време* (Минхен: Искра, 1974).

⁴⁰ Упоредити: *Српска слоја* 12 (1974): 32. На крају ове свеске, на стр. 37–38, налази се дужи оглас за куповину наведеног Слијепчевићевог дела.

⁴¹ Упоредити: *Српска слоја* 18–19 (1976): 28–32.

⁴² Илија Павловић, *Милан Ђ. Недић и његово доба*, 1 (Београд: Нова искра, 1994), 119–125. Најчешће је коришћена Павловићева препричана верзија Слијепчевићевог чланка, видети: Александар Стојановић, „Ишчекивање судбине и нови почети: прилози истраживању историје српске колаборационистичке емиграције у првим годинама после Другог светског рата“, у: 1945. *Крај или нови почетак?* прир. Зоран Јањетовић (Београд: Институт за новију историју Србије, 2016), 347.

⁴³ Упоредити закључак Стојановића: „Према сведочењима бројних емигрантских аутора, Немци су организовали достојанствено повлачење својих српских сарадника и настојали да им обезбеде релативно пристојне услове за живот на простору који је још увек био под контролом Трећег рајха. Чланови некадашње ‘Владе народног спаса’ дуго су боравили у Кицбилу, где је одржаван и изванредан привид наставка рада ове владе“. Видети: Стојановић, „Ишчекивање судбине...“, 345.

неколико својих пратилаца, а Слијепчевић је био пратилац владике Николаја.

Слијепчевић је први пут упознао Недића с пролећа 1944. године и поводом тог сусрета записао је следеће: „Иако сам ја од самога почетка свесрдно помагао његов рад и његове напоре да се помогне нашем народу, нисам се тискао око њега“.⁴⁴ Други сусрет је био у Кицбилу, о чему је забележио: „Иако сам ја често писао о ђенералу Недићу, слушао и читао његове говоре и пратио његов рад, овај лични сусрет оставио је на мене дубок утисак“.⁴⁵ У Кицбилу је Недић често посећивао Патријарха Гаврила и епископа Николаја, јер су били смештени на различитим адресама. Након честих посета, Недић се обично шетао на једном платоу, у близини куће у којој су великодостојници СПЦ били смештени. Усталило се да се Слијепчевић и Недић заједно шетају, што је аутор описао на следећи начин: „Ја сам га често пратио на тим шетњама и са њиме разговарао као млађи, више сам слушао него што сам питао. То су у ствари највише били монолози човека пред којим је стајала тамна неизвесност“.⁴⁶

У чланку је изнето сведочење о томе да је тада уследио покушај владике Николаја да издејствује Патријарху Гаврилу и себи одлазак на лечење у Швајцарску. Упућена је представка америчком генералу Ајзенхауеру. Старокатолички бискуп Берна др Адолф Кири (Adolf Kury, 1870–1956)⁴⁷ желео је да посредује у вези са одласком у Швајцарску, јер је познавао владика Николаја још из времена док је владика студирао у Берну.⁴⁸ Ајзенхауер није одговорио на добијену молбу.

Из рада се сазнаје да је Недић гајио илузију о томе да ће се Американци и Британци окренути против Совјета. С друге стране, Недић је планирао да од ослобођених ратних заробљеника по Европи — оних који нису желели да се врате у Југославију због промене власти, као и од заробљених српских

⁴⁴ Упоредити: *Српска слоја* 18–19 (1976): 29.

⁴⁵ Упоредити: *Српска слоја* 18–19 (1976): 29.

⁴⁶ Упоредити: *Српска слоја* 18–19 (1976): 29–30.

⁴⁷ Упоредити: *Bischof Adolf Kury zum Gedächtnis* (Bern: Herausgegeben vom Kristkatholische Pressekomitee, 1957).

⁴⁸ Ово Слијепчевић помиње у некрологу др Кирију (Kury), који се постарао о Слијепчевићевом одласку на студије у Швајцарску, наводећи: „Поред осталих угледних људи из наше Цркве, његов [мисли се на Кирија — *аут. нап.*] је ученик и блаженопочивши владика Николај Велимировић, који је према њему имао синовски топло поштовање. И пре него што сам га видео и знао нешто о бискупу Kury-у, причао ми је покојни владика о њему за време нашега боравка у Кицбилу. Увече, када би се владичин дух разигравао по прошлости и сећања долазила као бујице, причао је владика о своме учитељу кога је, у тим данима пуним искушења, желео да види...“, видети: „In memoriam Dr. Adolf Kury“, *Искра* 139–140 (21. 12. 1956). У Архиву Епархије новограчаничко-средњозападноамеричке (некадашње Митрополије средњозападноамеричке) налазе се писма која су разменили бискуп Кири (Kury) и надлежни епископ СПЦ за Америку владика Дионисије Миливојевић. Писма се тичу смештаја и омогућавања адекватних услова српским студентима који ће студирати у Берну. Архив се налази у Манастиру Светог Саве у Либертивилу. Упоредити: Станимир Спасовић, *Историја Српске православне цркве у западној Европи* (Београд–Торонто: Источник, 2002), 26.

група — формира армију са којом би повео оружану борбу против комуниста у Југославији.

Француске војне власти преузеле су потом управу над овим подручјем. Америчке војне власти ухапсиле су Милана Недића и спровеле га у један логор код Минхена, што је Слијепчевић прокоментарисао на следећи начин: „Један велики човек, стварни отац Србије у њезиним најтежим часовима, био је издан и предат у руке РАЗБОЈНИКА“.⁴⁹ Промена војног режима, и хапшење Милана Недића, довели су до тога да његов рођени брат, генерал Милутин Недић, бежи заједно са својом женом Јелицом. Убрзо потом они су извршили самоубиство испијањем отрова.

Веома је интересантан завршетак чланка у коме се помиње лични дневник Милана Недића писан током окупације. Слијепчевић децидирано наводи да би инжењер Ивановић, зет Милана Недића, могао да посведочи о свим наведеним дешавањима, као и о судбини дневника: „Он би могао да зна и шта је било са ДРАГОЦЕНИМ ДНЕВНИКОМ ђенерала Милана Недића, кога је он водио за цело време своје управе Србијом и у њега уносио све комунистичке злочине. Зар не би било неопходно да се све то дозна?“⁵⁰ запитао се Слијепчевић у последњој реченици свог сведочења објављеног 1976. године у Јоханезбургу.

Ово сведочење о последњим месецима Милана Недића пред његово изручење комунистичким властима у Југославији је у тадашњем времену било изузетно. Занимљиво је да помињање разговора са Миланом Недићем, као и податке о његовом дневнику, који је и данас недоступан истраживачима, Слијепчевић шаље чак у Јужноафричку Републику. И премда је лист *Српска слоја* излазио током осам година, на чему је највише истрајавао његов покретач и уредник Стеван Нићифоровић, ово емигрантско гласило било је мало познато, није имало велики тираж и није стизало на велики број адреса.⁵¹ Сматрамо да је Слијепчевић овај свој чланак послао наведеном адресату, јер није желео да податак о дневнику Милана Недића помене у неком листу са већим тиражом, због чињенице да би тиме можда изазвао извесно „трагање“ за овим рукописом. Овако је оставио сведочанство о наведеном, не излажући претераном ризику онога за кога је претпостављао да или поседује поменути дневник или зна његову судбину, односно да зна где се тачно налази.

⁴⁹ Упоредити: *Српска слоја* 18–19 (1976): 32.

⁵⁰ Упоредити: *Српска слоја* 18–19 (1976): 32.

⁵¹ Приликом нашег истраживања у Манастиру Хиландару, пронашли смо следеће бројеве *Српске слоје*: 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 8 са додатком, 9–10, 12, 14, 15, 16, 17. У Архиву породице Бабић у Јоханезбургу пронашли смо бројеве 6 и 13. У Народној библиотеци Србије налази се број 11, у Матици српској бројеви 18–19 и 20, а последњи одштампани примерак, број 21, пронашли смо у Библиотеци СПЦ у Јоханезбургу.

ЗАКЉУЧАК

У раду смо приказали резултате истраживања Слијепчевићевих радова објављених у емигрантском часопису *Српска слоја*. Он је објавио укупно десет текстова, и то осам под псеудонимом „Раде Облаковић“ и два под својим именом и презименом. Свим пописаним чланцима под псеудонимом недвосмислено смо утврдили ауторство. Пружен је кратак садржај свих радова.

Његово писање под псеудонимима у виду есеја у *Српској слоји* пре свега је било идеолошко и политичко. Већ читањем неколико првих објављених чланака, може се извући овакав закључак. У чланку „О националној солидарности...“⁵² проговорио је о *духу служења* којим се стиже се до националне солидарности.⁵³ Ово је садржано у речима: „сви за једног, један за све“. Те речи изражавају идеју „органског јединства“ [подвлачење Ђока Слијепчевића — *йрим. ауи*]. Ову премису о *орјанском јединству*, зборашки аутори су често наводили. Ипак, он није исказао припадност ЈНП „Збор“, није цитирао Љотићеве радове и није се позивао на пароле и смернице које су, неретко, биле навођене у делима збораша.

У написима објављеним у Јужноафричкој Републици проф. Слијепчевић је често констатовао „емигрантску успаваност“, која је била, како је он сматрао, последица благостања у коме се емигранти налазе. Инсистирањем на разликама које доводе до раздвајања у заграничном стваралаштву, као и упорност да се тим разликама буде веран по сваку цену, уместо заједничком стварању и деловању против комунистичког режима, према његовом мишљењу, чини се тешко историјско огрешење.

Проф. Слијепчевић је био један од ретких заграничних аутора, а свакако један од првих, који је у својим радовима проговорио о *српском йиийању*, дотичући се те и сличних тема у чланцима објављеним у Јоханезбургу. Он решење види у национализму, који карактерише на следећи начин: „У национализму постоји и духовно-морална и биолошка категорија. Ова друга треба да се оплемењује и освећује у првој, која и физичком постојању даје смисао и садржину, оплемењује га и даје му перспективе. Велико, дубоко, трајно стваралачко у нашој српској историји било је ово духовно-морално, чију светосавску садржину чини охристовљење душе, срца и разума. [...]. Нехришћанин-националиста није далеко од тога да постане комуниста ако само нађе да се његове економске и биолошке тезе могу да измире са комунизмом“.⁵⁴ Слијепчевићев закључак је да национални комунизам није могућ (и то Ђоко Слијепчевић подвлачи),⁵⁵ као и да је биолошко разарање српског народа организовано, плански и доследно спровођено у СФРЈ.

⁵² Упоредити: *Српска слоја* 3 (1970): 20–22.

⁵³ Упоредити: *Српска слоја* 3 (1970): 21.

⁵⁴ Упоредити: *Српска слоја* 2 (1970): 56.

⁵⁵ Упоредити: *Српска слоја* 2 (1970): 56.

Захвалност

Велику благодарност за подршку приликом израде овог рада исказујемо: свештенику Исајлу Марковићу, Константину — Кости Бабићу и Црквеној општини СПЦ у Јоханезбургу; игуману Манастира Хиландара високопреподобном архимандриту Методију, оцу Теодосију, и хиландарским библиотекарима: оцу Милутину и Теодору Глеб Марковићу; др Александру Стојановићу, научном сараднику Института за новију историју Србије.

НЕОБЈАВЉЕНИ АРХИВСКИ ИЗВОРИ

- Архив Душана и Константина Бабића, Јоханезбург, Јужноафричка Република.
Фондови: „UDRUŽENJE BORACA Kr. J. V. 'DRAŽA MIHAILOVIĆ'. SPISAK ČLANOVA I NAPLAĆENE ČLANARINE“; Удружење бораца Краљевске југословенске војске Дража Михаиловић, регистри насловљени „I“, „II“, „III“; регистар именован „до 30. дец. 1981“.
- Архив Душана Бабића, Јоханезбург, Јужноафричка Република. Садржај: обавештења и поверљиви извештаји Војске Краљевине Југославије, фотографије, писма, лична документа, одликовање краља Петра II Карађорђевића, летачка књига *Royal Air Force I и II*.
- Архив Јужноафричке Републике, Преторија, Јужноафричка Република.
- Архив Српске Православне Цркве, Црквена општина Јоханезбург, Јужноафричка Република.
- Архив Српске Православне Цркве, Београд.
- Архив Српске Православне Цркве Епархије новогрчачичко-средњозападноамеричке (некадашње Митрополије средњозападноамеричке), Манастир Светог Саве, Либертивил, Сједињене Америчке Државе.
- Архив Српске Православне Цркве, Црквена општина у Минхену, Савезна Република Немачка.
- Ауторизовани текстови интервјуа са др Љељом Слијепчевић, у поседу аутора.
Март 2016 — април 2018.
- Писмо Стевана Нићифоровића упућено проф. др Ђоку Слијепчевићу 5. јануара 1969.
- Писмо Гојка Протића упућено Винку Данилу 25. јануара 1996.
- Росанда — Санди Нићифоровић, изјава добијена 6. фебруара 2018.

Штампа и периодика

- Билијен (Јоханезбург)
 Гласник Српској исторјиско-културној друштва „Њејош“ (Америка)
 Гласник ЦШО „Свеји Сава“ (Јоханезбург)
 Hereticus (Београд)
 Internationale kirchliche Zeitschrift (Берн)
 Искра (Минхен)
 Istorija 20. veka (Београд)
 Наша борба (Љубљана)
 НИИ (Београд)
 Нова искра (Београд)
 Развијор (Јоханезбург)
 Српска слоја (Јоханезбург)
 Српске орјанске студије (Београд)
 Shêjzat (Рим)
 Токови исторјије (Београд)
 Интервју: „Др Ђоко Слијепчевић — Срби хоће све „на снагу“. НИИ 7. фебруар 1992.

БИБЛИОГРАФИЈА

BIBLIOGRAPHY

- *Bischof Adolf Küry zum Gedächtnis*. Bern: Herausgegeben vom Kristkatholische Pressekomitee, 1957.
- Вејиновић, Славко. „Срби у Африци. Јужноафричка Република“. У: Славко Вејиновић. *Срби у дијаспори у прошлости и садашњости*, 154–155. Нови Сад: Музеј Војводине, 1999.
- Dimitrijević, Đorđe. *Generalštabni oficiri Kraljevine Jugoslavije (sa najkraćim podacima)*. London: privatno izdanje pisca, 1974.
- Калабић, Радован. *Српска емиграција (прилози за исторјију српској исељеништва 1830–1992)*. Београд: Радован Калабић, 2001.
- Nikolić, Kosta. *The Serbian political emigration in Western Europe 1945–1956*. Belgrade: Institute of Contemporary History, 2011.
- Павловић, Илија. *Милан Ђ. Неђић и његово доба*, 1, 119–125. Београд: Нова искра, 1994.
- Павловић, Илија. *Милан Ђ. Неђић и његово доба*, 2. Београд: Нова искра, 1994.
- Пауновић, Светомир. *Сећања сведока једној времена*. Београд: приватно издање писца, 2004.
- Поповић, Радомир. „Др Ђоко Слијепчевић — историчар Српске Православне Цркве“. *Бојословље* 2 (2002): 269–274.
- Petranović, Branko. *Istorija Jugoslavije 1918–1988*, I–III. Beograd: Nolit, 1988.

- Пузовић, Предраг. „Др Ђоко Слијепчевић (1907–1993) — Биографија и библиографија“. *Бојословље* 1–2 (1992): 103–116.
- Пузовић, Предраг. „Сећање на Ђоку Слијепчевића“. *Бојословље* 2 (2002): 275–278.
- Пузовић, Предраг. „Др Ђоко Слијепчевић — историчар СПЦ“. У: Предраг Пузовић. *Прилози за историју Српске Православне Цркве*, 3, 265–271. Фоча: Православни богословски факултет „Свети Василије Острошки“, 2006.
- Пузовић, Предраг. „Биографија Ђока Слијепчевића (1907–1993)“. У: *Српска њроза данас: Перо и Ђоко Слијепчевић — животи и дјело*, Зборник радова, прир. Радослав Братић, 261–264. Билећа: Просвјета, Гацко: Просвјета, Београд: Плaнeтa, 1998.
- Ракић, Радомир. „Спољни односи Српске православне цркве 1920–1970“. У: *Српска ѡравославна црква 1920–1970. Сјоменица о 50-годишњици васјосјта-вљања Српске ѡајријаршије*, 433–461. Београд: Свети архиепископски синод Српске православне цркве, 1971.
- Слијепчевић, Ђоко. *Историја Српске ѡравославне цркве*, III. Келн: Искра, 1986.
- Слијепчевић, Ђоко. *Српско-арбанашки односи кроз векове: са ѡседним осврћом на новије време*. Минхен: Искра, 1974.
- *Сјомен књига ѡрохије Св. Сава у Јоханесбурју*, ур. Братислав Јовановић. Јоханесбург: ЦШО „Свети Сава“, 1998.
- Спасовић, Станислав. *Историја Српске ѡравославне цркве у зајадној Европи*. Београд–Торонто: Источник, 2002.
- *Српска ѡроза данас: Перо и Ђоко Слијепчевић — животи и дјело*, Зборник радова, прир. Радослав Братић. Билећа: Просвјета, Гацко: Просвјета, Београд: Плaнeтa, 1998.
- Стојановић, Александар. „Ишчекивање судбине и нови почечи: прилози истраживању историје српске колаборационистичке емиграције у првим годинама после Другог светског рата“. У: 1945. *Крај или нови ѡочешак?* прир. Зоран Јањетовић, 339–374. Београд: Институт за новију историју Србије, 2016.
- Суботић, Драган. *Полијичка мисао Срба у расејању 1945–1990*, I. Београд: Институт за политичке студије, 1994.
- Суботић, Драган. *Орјанска мисао Срба у XIX и XX веку*, 1. Београд: Преображај, 1999.
- Суботић, Драган. *Орјанска мисао Срба у XIX и XX веку*, 2. Београд: Преображај, 1999.
- Subotić, Dragan. *Srpska politička emigracija u analima jugoslovenske diplomatije (1945–1971). Prilozi za diplomatiju i diplomatsku istoriju*, I. Београд: Institut za političke studije, 2004.
- Svetković, Srđan. „Političko-propagandno delovanje jugoslovenske političke emigracije na Zapadu 1945–1985“. *Hereticus VII*, 4 (2009): 41–68.
- Svetković, Srđan. „Terorizam i jugoslovenska politička emigracija“, У: *Istorija 20. veka* 2, 171–197. Београд: Institut za savremenu istoriju, 2014.

PUBLISHING OF PROF. DR. DJOKO SLIJEPCEVIC`S ARTICLES
IN SOUTH AFRICAN REPUBLIC

NEMANJA ANDRIJAŠEVIĆ
University „Ludvig Maximilian“
Institute for Orthodox theology
Munich, Federal Republic of Germany
nemanja.andrijasevic@gmail.com

Summary: The life and work of Prof. Dr. Djoko Slijepčević in emigration are mostly unknown and unexplored. During his work in the exile, Slijepčević had published a great number of articles in various emigrant papers and magazines. This article brings forward the results of the research of his articles published in the South African Republic. The author has explored Serbian emigrant periodicals in South Africa from the second half of the 20th century. Light has been shed on the reasons for sending Prof. Slijepčević` s articles to the magazine „Srpska sloga“ („*Serbian unity*“) that had been issued from 1969 to 1977. A list of Prof. Slijepčević` s articles that had been published in this magazine from 1969 to 1976 has also been presented. The enlisted articles are accompanied by short descriptions, according to the conventions of the reference bibliography. All of them were up to this point completely unknown in the academic realm.

Methodological frame encompassed gathering the articles in Johannesburg, in Hilandar Monastery on Mount Athos and in rare libraries in Serbia that had a few editions of emigrant periodicals from South Africa. After that came verification of the authenticity of Gojko Protić` s letters which mention the pseudonyms used by Prof. Slijepčević while he was writing for „*Naša borba*“ („*Our fight*“), only a few months after he had emigrated from Yugoslavia. A comparison was then made between Slijepčević` s articles published in „*Iskra*“ („*The Spark*“) from Munich — magazine that published most of his works — with the articles published in magazine „*Srpska sloga*“ from Johannesburg. A large number of similarities was found, especially in style, punctuation and orthography, as well as the themes that occupied Slijepčević` s attention in that same period while he was writing for both magazines.

All the articles with unambiguously established authorship were noted. Slijepčević published 10 articles in the magazine „*Srpska sloga*“. He used the pseudonym „*Rade Oblaković*“ in 8 of his articles. He then published 2 articles using his real name and surname. The article about Milan Nedić` s last months in emigration before having been arrested and extradited to authorities in the FPRY is important, since it contains the original testimony to the event that thus far had not been available to researchers in its authentic form.

There is a noticeable criticism in Slijepčević` s articles of the misapprehension among many political emigrants and patriotic elements outside the borders of the Fatherland of their role. A large number of them thought that the most important thing is to throw off the communist authorities in the SFRY, but they were not ready for the following moves, nor did they have an idea of *what* and *how* after the fall of communism.

This article is a contribution to the understanding of the work of Serbian people that lived outside the borders of their country. Through the work of Prof. Dr. Djoko Slijepčević, who had published a great number of books, articles, papers and essays,

it is possible to better understand the situation and circumstances of emigrant life. By observing the themes that occupied the emigrants, one notices an inharmonious atmosphere and complicated relations between the numerous emigrant groups and movements. The relationship between Slijepčević and Nićiforović, i.e. between the author and the editor in chief of the magazine „Srpska sloga“ had not been burdened with different ideological orientations. They cooperated by overcoming different approaches towards solving certain problems and urgent issues, in emigration as well as in their Fatherland.

Slijepčević's writing in „Srpska sloga“ was ideological, even though he purposefully neglected to mention his affiliation with the YNM „Zbor“. His criticism aimed towards the authorities and polity of the SFRY. In addition to that, he emphatically called for all the Serbs and anticommunists to organize with the common goal of fighting against the Communist Party of Yugoslavia (CPY) and Josip Broz Tito. In his works, he talked about the forbidden subject in SFRY – *the Serbian question*. In his numerous articles he explained the context of conscious avoidance of even mentioning, let alone solving the Serbian national question inside the SFRY. In that communist creation this subject had been omitted. This article shows what Slijepčević saw as the root of that problem — anational designation of the CPY, as well as the possible solution to it — nationalism based upon spiritual and moral categories and spiritual renewal in the tradition of St. Sava. ► *Key words: Naša borba, Srpska sloga, pseudonym „Rade Oblaković“, Stevan Nićiforović, emigration.*